

כסף בראש – שיעורי חינוך פיננסי לכיתה ט'

8 שיעורים מלאים: החלטות, שיווק, הונאות, עוזר דיגיטלי, הבנק, ריבית והבנק המרכזי – עם מצגת, משחקים, מחשבונים, סימולטור ודפי עבודה.

יצרה: רוית ראש בן ישי

תוכן העניינים

1. שיעור 1: קבלת החלטות – רציונלי מול רגשי
2. שיעור 2: איך מוכרים לנו – סודות הסופר והקניון
3. שיעור 3: הונאות צרכניות וצרכנות בטוחה ברשת
4. שיעור 4: עוזר דיגיטלי חכם – בינה מלאכותית ככלי לבדיקת כסף
5. שיעור 5: הבנק המסחרי – שירותים, אמצעי תשלום ותדפיס חשבון
6. שיעור 6: ערך הזמן של הכסף – ריבית פשוטה, ריבית דריבית ופריים
7. שיעור 7: הבנק המרכזי – יציבות מחירים ומדיניות ריבית
8. שיעור 8: סיכום ופרויקט – בונים משחק פיננסי
9. סימולטור: קוראים תדפיס חשבון
10. מילון המושגים הפיננסיים
11. "מסע הכסף" – ערכת משחק לוח להדפסה

שיעור 1: קבלת החלטות – רציונלי מול רגשי

שיעור של 45–90 דקות · מצגת השיעור להקרנה · המשחק של השיעור · דפי עבודה

בשפה פשוטה: צורך = חייבים. רצון = רוצים. לפני קנייה עוצרים ושואלים: אני צריך או רק רוצה? על מה אני מוותר? המוח לפעמים מטעה אותנו – למשל כשכולם קונים, או כשכתוב "היה יקר, עכשיו זול".

מטרות השיעור

- להבחין בין צורך לרצון ובין החלטה רציונלית להחלטה רגשית
- להכיר את מושג העלות האלטרנטיבית ולהשתמש בו
- לזהות 6 הטיות חשיבה נפוצות בהחלטות כספיות
- להפעיל מודל של 6 שלבים לקבלת החלטה

פתיחה

שאלת פתיחה על הלוח: "קיבלתם 300 ₪ במתנה. יש לכם 10 שניות להחליט מה לעשות בהם." אחרי 10 שניות – שאלו: מי החליט מהבטן? מי עצר לחשוב? מה היה משתנה אם היה לכם שבוע להחליט? (5 דקות)

תוכן השיעור

1. צורך מול רצון

צורך הוא משהו שקשה או בלתי אפשרי להסתדר בלעדיו (אוכל, נסיעה לבית הספר, ציוד לימודי). **רצון** הוא משהו שנחמד שיהיה, אבל אפשר לחיות בלעדיו (אוזניות חדשות כשהישנות עובדות). אותו מוצר יכול להיות צורך לאדם אחד ורצון לאחר – לכן שואלים: *מה יקרה אם לא אקנה?*

2. החלטה רציונלית מול החלטה רגשית

החלטה **רציונלית** נשענת על מידע, השוואה ושקילה של יתרונות וחסרונות. החלטה **רגשית** נשענת על תחושה של הרגע: התלהבות, פחד להחמיץ, לחץ חברתי או עייפות. רגשות אינם "אויב" – הם עוזרים לנו לדעת מה חשוב לנו. הבעיה מתחילה כשהם מחליטים במקומנו בלי שנעצור

לבדוק. אפשר לחשוב על שני מצבי חשיבה: **מהיר** (אוטומטי, אינטואיטיבי) ו**איטי** (שקול, דורש מאמץ). בהחלטות כספיות גדולות כדאי להפעיל את האיטי.

3. עלות אלטרנטיבית

כל בחירה היא גם ויתור. **עלות אלטרנטיבית** היא הערך של האפשרות הטובה ביותר שוויתרנו עליה. אם בחרתי לקנות כרטיס להופעה ב־150 ₪, העלות האלטרנטיבית היא מה שהייתי עושה בכסף ובזמן האלה אחרת – למשל חיסכון לאופניים. השאלה "על מה אני מוותר/ת?" עוזרת להחליט טוב יותר.

4. הטיות חשיבה – כשהמוח עושה קיצורי דרך

הטיה קוגניטיבית היא טעות חשיבה שחוזרת על עצמה, כי המוח מחפש קיצורי דרך. הטיות נפוצות בכסף:

- **עיגון** – המספר הראשון שאנחנו רואים משפיע על השיפוט ("היה 400, עכשיו 199!").
- **אפקט העדר** – עושים מה שכולם עושים, כי "אם כולם קונים, זה בטח טוב".
- **הטיית ההווה** – מעדיפים הנאה עכשיו על פני תועלת גדולה יותר בעתיד.
- **שנאת הפסד** – כאב ההפסד חזק יותר מהשמחה ברווח באותו סכום.
- **עלות שקועה** – ממשיכים להשקיע במשהו רק כי כבר השקענו בו, גם כשזה כבר לא כדאי.
- **הטיית אישור** – מחפשים רק מידע שמחזק את מה שכבר רצינו להחליט.
- **אפקט המסגור** – אותה עובדה נשמעת אחרת לפי הניסוח ("90% שומן חופשי" מול "10% שומן").
- **ביטחון יתר** – מעריכים את הידע או המזל שלנו גבוה מהמציאות.

5. מודל 6 השלבים

1. מגדירים את הצורך או המטרה.
2. אוספים אפשרויות (לפחות שלוש, כולל "לא לקנות").
3. קובעים קריטריונים: מחיר, איכות, אחריות, צורך אמיתי.
4. משווים בטבלה – יתרונות, חסרונות ועלות אלטרנטיבית.
5. מחליטים – ואם הסכום גדול, ממתינים 24 שעות.
6. בודקים בדיעבד: האם ההחלטה הייתה טובה? מה לומדים להבא?

פעילות ומשחק

"**עוצרים לפני שקונים**" – בזוגות: כל זוג מקבל מצב (קניית טלפון חדש כשהישן עובד; מנוי לחדר כושר; סניקרס במהדורה מוגבלת). ממלאים טבלת החלטה לפי 6 השלבים ומזהים איזו הטיה עלולה להשפיע. אחר כך משחקים במשחק ההתאמה של ההטיות.

דף עבודה

דף התרגול "הטיות חשיבה" (בכל מסלול) + טבלת החלטה ריקה בחוברת. לכל דפי העבודה (PDF ו־Word, בכל מסלול).

סיכום

החלטה טובה אינה החלטה בלי רגש – היא החלטה שבה עצרנו, בדקנו אפשרויות, שאלנו על מה אנחנו מוותרים, וזיהינו מתי המוח מנסה לקצר דרך.

משימת בית

בחרו קנייה אחת שעשיתם (או שבני משפחה עשו) בחודש האחרון. נתחו אותה לפי 6 השלבים: האם זה היה צורך או רצון? מה הייתה העלות האלטרנטיבית? האם הייתה הטיה? (חצי עמוד)

שאלות רפלקציה

1. ספרו על החלטה כספית שקיבלתם מהר מדי. מה הייתם עושים אחרת היום?
2. איזו הטיה אתם מזהים אצלכם הכי הרבה? באילו מצבים?
3. האם יש מצבים שבהם החלטה רגשית היא דווקא נכונה? הסבירו.
4. איך שאלת "על מה אני מוותר/ת?" יכולה לשנות את ההחלטה הבאה שלכם?

היומן שלי: מה לקחתי מהשיעור?

נשמר רק במכשיר שלכם.

שיעור 2: איך מוכרים לנו – סודות הסופר והקניון

שיעור של 45–90 דקות · מצגת השיעור להקרנה · המשחק של השיעור · דפי עבודה

בשפה פשוטה: חנויות בנויות כך שנקנה יותר: דברים טעימים ליד הקופה, מחירים כמו 9.90, "רק היום!". קנייה משמחת רק לזמן קצר. כשמחכים לפני שקונים – לרוב קונים פחות ובחכמה.

מטרות השיעור

- לזהות טכניקות שיווק בסופרמרקט, בקניון ובעולם הדיגיטלי
- להבין למה קנייה משמחת לזמן קצר בלבד
- להכיר את רעיון דחיית הסיפוקים ואסטרטגיות לתרגל אותו
- לחשב מחיר ליחידה כדי להשוות בין מבצעים

פתיחה

מקרינים תמונה דמיונית של מעבר בסופר (או מבקשים מהתלמידות והתלמידים להיזכר): "איפה נמצאים החלב והלחם? מה יש ליד הקופה? למה?" רושמים השערות על הלוח ובודקים אותן לאורך השיעור. (5 דקות)

תוכן השיעור

1. סודות הסופרמרקט

- **מוצרי יסוד בסוף החנות** – כדי שנעבור ליד הרבה מדפים בדרך.
- **גובה העיניים** – המוצרים שהחנות הכי רוצה למכור; המוזלים לרוב למטה או למעלה.
- **גובה ילדים** – ממתקים וצעצועים בגובה העיניים של ילדים.
- **ליד הקופה** – מוצרים קטנים וזולים לקנייה של רגע (קנייה אימפולסיבית).
- **עגלה גדולה** – עגלה חצי ריקה "מבקשת" שנמלא אותה.
- **ריח, מוזיקה ותאורה** – ריח מאפים ומוזיקה רגועה גורמים לנו להאט ולהישאר.

2. טריקים של מחיר ומבצע

- **מחיר פסיכולוגי** – 9.90 ₪ נתפס זול בהרבה מ־10 ₪.
- **מחיר עוגן** – מציגים מחיר "לפני" גבוה כדי שהמבצע ייראה משתלם.
- **1+1 ו"3 ב־20"** – לפעמים משתלם, לפעמים גורם לקנות יותר ממה שצריך.
- **מחסור ודחיפות** – "נשארו 2 יחידות", "רק היום", "מהדורה מוגבלת" – יוצרים פחד להחמיץ.
- **מחיר ליחידה** – אריזה גדולה אינה תמיד זולה יותר. מחלקים את המחיר בכמות (למשל ל־100 גרם) ומשווים.

3. הקניון והעולם הדיגיטלי

בקניון לרוב אין שעונים וחלונות לחוץ, והמסלול בנוי כך שנעבור בכמה שיותר חנויות. ברשת: **פרסום מותאם אישית** לפי מה שחיפשנו, **תוכן ממומן** של יוצרי תוכן שנראה כמו המלצה של חבר, **קנייה בלחיצה אחת** ושעון שסופר לאחור. חשוב לזהות סימון של תוכן ממומן ולשאול: מי מרוויח מזה שאקנה?

4. "אושר על המדף"

אחרי קנייה אנחנו מרגישים התרגשות – אבל היא דועכת מהר, ומהר מאוד מתרגלים לדבר החדש ורוצים את הבא (תופעה שנקראת **הסתגלות**). מחקרים רבים מצביעים על כך שחוויות, זמן עם אנשים שאוהבים ותחושת משמעות תורמים לשמחה יציבה יותר מאשר עוד חפץ. המסר: האושר לא נמצא על המדף – אבל קנייה מתוכננת יכולה בהחלט לשמח.

5. דחיית סיפוקים

דחיית סיפוקים היא היכולת לוותר על הנאה קטנה עכשיו בשביל תועלת גדולה יותר אחר כך. בניסוי מפורסם מלפני כ־50 שנה הציעו לילדים ממתק אחד מיד או שניים אם ימתינו כמה דקות. מחקרי המשך הראו שהיכולת להמתין קשורה גם לסביבה ולאמון – ילדים מחכים יותר כשהם סומכים על כך שההבטחה תקוים. אפשר לתרגל: **כלל 24 השעות**, רשימת קניות, יעד חיסכון עם תמונה, ו"להסתיר את הממתק" – להתרחק מגירויים (למשל לבטל התראות של חנויות).

פעילות ומשחק

"בלשי הסופר": בקבוצות, כל קבוצה מקבלת "עלון מבצעים" דמיוני (בדף העבודה) ומסמנת כמה שיותר טריקים. מחשבים מחיר ליחידה בשני מבצעים ומחליטים מה באמת משתלם. אחר כך – משחק "מה הטריק?".

דף עבודה

דף התרגול "מה הטריק?" + תרגיל מחיר ליחידה בחוברת. לכל דפי העבודה (PDF ו־Word, בכל מסלול).

סיכום

מי שמכיר את הטריקים – בוחר בעצמו. שאלו תמיד: האם תכננתי לקנות את זה? מה המחיר ליחידה? מה ירגיש לי בעוד שבוע?

משימת בית

בביקור הבא בסופר או בקניון (או בגלילה ברשת) – מצאו 3 טכניקות שיווק, צלמו או תארו אותן, והסבירו איך כל אחת מנסה להשפיע עליכם.

שאלות רפלקציה

1. איזה טריק שיווקי הכי "עובד" עליכם? למה לדעתכם?
2. תארו קנייה ששימחה אתכם רק לזמן קצר. מה למדתם ממנה?
3. באילו מצבים קשה לכם לדחות סיפוק? מה יכול לעזור?
4. האם שיווק הוא תמיד דבר שלילי? נמקו.

היומן שלי: מה לקחתי מהשיעור?

נשמר רק במכשיר שלכם.

שיעור 3: הונאות צרכניות וצרכנות בטוחה ברשת

שיעור של 45–90 דקות · מצגת השיעור להקרנה · המשחק של השיעור · דפי עבודה

בשפה פשוטה: נוכלים שולחים הודעות מפחידות או מפתות: "זכית!", "החשבון ייחסם!". לא לוחצים על קישור, לא נותנים קוד או סיסמה לאף אחד, ומספרים למבוגר. אם יש ספק – אין ספק.

מטרות השיעור

- להבחין בין פישינג, סמישינג, הונאה טלפונית והנדסה חברתית
- לזהות 7 סימני אזהרה בהודעה חשודה
- להכיר כללי אבטחת מידע: סיסמה חזקה, אימות דו־שלבי, עדכונים
- לדעת מה עושים אם נפלו בפח

פתיחה

מקרינים הודעה דמיונית: "החבילה שלך מעוכבת! לתשלום 4.90 ₪ דמי משלוח לחצו כאן תוך שעה". שואלים: הייתם לוחצים? מה גורם לזה להיראות אמין? מה מחשיד? (5 דקות)

תוכן השיעור

1. מה זו הנדסה חברתית?

הנדסה חברתית היא שיטה שבה נוכלים לא "פורצים" למחשב – הם משכנעים *אותנו* לפתוח את הדלת: למסור סיסמה, קוד, מספר כרטיס או להעביר כסף. הם משתמשים ברגשות: פחד ("החשבון ייחסם"), דחיפות ("תוך שעה"), חמדנות ("זכית!"), סקרנות וסמכות ("פונים מהבנק").

2. הסוגים העיקריים

- **פישינג (דיוג)** – דואר אלקטרוני מתחזה לגוף מוכר, עם קישור לאתר מזויף.
- **סמישינג** – אותו דבר בהודעת טקסט (SMS) או בהודעה באפליקציית מסרים.

- **הונאה טלפונית** – שיחה מ"נציג" שמבקש פרטים או קוד שנשלח אליכם.
- **חשבון מתחזה** – פרופיל של "חבר" או "ידוען" ברשת שמבקש כסף או מציע השקעה.
- **חנות מזויפת** – אתר עם מחירים נמוכים מדי, בלי פרטי קשר אמיתיים.

3. 7 סימני אזהרה

1. לחץ זמן ודחיפות.
2. בקשה למסור סיסמה, קוד אימות או פרטי כרטיס.
3. קישור מקוצר או כתובת שנראית כמעט נכונה (אות חסרה, סיומת מוזרה).
4. פרס שלא השתתפתם בשבילו.
5. שגיאות כתיב וניסוח מוזר.
6. פנייה כללית ("לקוח יקר") במקום בשם.
7. בקשה לשמור בסוד או לא לספר להורים.

כלל זהב: גוף אמין **לעולם** לא יבקש סיסמה או קוד חד־פעמי בהודעה או בשיחה. קוד שנשלח אליכם – רק לכם.

4. אבטחת מידע ופרטיות

- **סיסמה חזקה**: ארוכה (משפט או צירוף של 4 מילים), שונה לכל חשבון.
- **אימות דו־שלבי**: גם אם הסיסמה דלפה – צריך עוד קוד.
- **עדכוני תוכנה** סוגרים פרצות.
- **פרטיות**: לא מפרסמים תעודת זהות, כתובת, תמונת כרטיס או כרטיס טיסה. בודקים הגדרות פרטיות.
- רשת אלחוטית ציבורית – לא מתאימה לפעולות בנקאיות.

5. צרכנות בטוחה ברשת – ומה עושים אם נפלנו?

לפני קנייה: בודקים שהאתר מוכר, יש פרטי קשר ומדיניות החזרות, משלמים באמצעי תשלום שמאפשר ביטול עסקה (לא העברה לאדם פרטי). מנעול בשורת הכתובת אומר שהחיבור מוצפן – לא שהאתר אמין.
אם נפלנו בפח: מספרים מיד למבוגר, מתקשרים לחברת האשראי או לבנק (במספר הרשמי – לא מההודעה) כדי לחסום, מחליפים סיסמאות, ומדווחים. אין במה להתבייש – הנוכלים מקצועיים.

פעילות ומשחק

"המסננת": כל תלמיד/ה מקבל 3 הודעות (בדף העבודה), מסמן את סימני האזהרה וכותב איך היה מגיב. אחר כך – משחק "דג או לא דג?" לזיהוי הודעות חשודות, עם הסבר אחרי כל תשובה.

דף עבודה

דף התרגול "דג או לא דג?" + צ'ק־ליסט סימני אזהרה בחוברת. לכל דפי העבודה (PDF ו־Word, בכל מסלול).

סיכום

עוצרים, חושבים, בודקים במקור הרשמי – ורק אז פועלים. קוד וסיסמה לא מוסרים לאף אחד. ואם קרה – מספרים מיד.

משימת בית

הכינו "כרטיס אבטחה" למשפחה: 5 כללים קצרים להתמודדות עם הודעות חשודות, ובדקו יחד עם בן משפחה את הגדרות הפרטיות בחשבון אחד ברשת.

שאלות רפלקציה

1. קיבלתם פעם הודעה חשודה? איך זיהיתם (או לא זיהיתם)?
2. למה לדעתכם גם אנשים חכמים נופלים בהונאות?
3. איזה מידע אישי שלכם נמצא כבר ברשת? האם הייתם רוצים לשנות משהו?
4. מה הייתם אומרים לחבר שמתבייש לספר שנפל בהונאה?

היומן שלי: מה לקחתי מהשיעור?

נשמר רק במכשיר שלכם.

שיעור 4: עוזר דיגיטלי חכם – בינה מלאכותית ככלי לבדיקת כסף

שיעור של 45–90 דקות · מצגת השיעור להקרנה · המשחק של השיעור · דפי עבודה

בשפה פשוטה: עוזר בינה מלאכותית יכול להסביר ולעזור לחשב – אבל הוא יכול לטעות. תמיד בודקים במחשבון ושואלים מבוגר. לא כותבים לו סיסמה, מספר כרטיס או תעודת זהות.

מטרות השיעור

- להבין מה עוזר בינה מלאכותית יכול לעשות בתחום הכסף – ומה לא
- לנסח בקשה (פרומפט) ברורה לבדיקת הצעה או בניית תקציב
- לבדוק תשובה: לחשב בעצמנו, להשוות למקור אמין ולזהות טעויות
- לשמור על פרטיות – לא להזין מידע אישי ופיננסי

פתיחה

שאלו: "אם היה לכם יועץ שיודע לענות על כל שאלה – אבל לפעמים ממציא תשובות בביטחון מלא – איך הייתם משתמשים בו?" (5 דקות)

תוכן השיעור

1. מה עוזר בינה מלאכותית יודע לעשות?

עוזר בינה מלאכותית (צ'אט שעונה בשפה טבעית) יכול: להסביר מושג במילים פשוטות, להציע מבנה לתקציב, לפרק הצעה מסובכת לשאלות, ולהציע דברים שכדאי לבדוק. הוא **לא** מכיר את המצב האישי שלכם, הוא **עלול לטעות** בחישובים ובעובדות (ולפעמים "להמציא" בביטחון – תופעה שמכונה **הזיה**), והמידע שלו לא תמיד מעודכן.

2. איך מנסחים בקשה טובה

מבנה מומלץ: **תפקיד + הקשר + משימה + צורת התשובה**.

דוגמה: "תסביר כמו מורה לכלכלה לתלמיד בכיתה ט'. אני רוצה לקנות אוזניות. מחיר במזומן 1,099 ₪, או 12 תשלומים של 99 ₪. חשב כמה אשלם בכל אפשרות, מה ההפרש, ושאל אותי 3 שאלות שיעזרו לי להחליט. הצג את החישוב שלב אחר שלב."

3. בודקים את העוזר – תמיד

- **מחשבון ביד**: 12 × 99 = 1,188 ₪. ההפרש: 89 ₪. האם העוזר חישב נכון?
- **מקור אמין**: נתונים רשמיים (ריבית, עמלות) בודקים באתר הרשמי של הגוף או במסמך ההצעה עצמו.
- **שאלת המשך**: "איך הגעת למספר הזה?" "מה יכול להיות לא נכון בתשובה שלך?"
- **ההחלטה שלכם**: העוזר מציע – אתם (ומבוגר שאתם סומכים עליו) מחליטים.

4. בטיחות ופרטיות

לא מזינים לעולם: שם מלא עם תעודת זהות, מספר כרטיס, סיסמאות, צילום תדפיס בנק או מסמך אישי. משתמשים בנתונים כלליים או מעוגלים ("הכנסה של כ־400 ₪ בחודש"). ושימו לב: גם נוכלים משתמשים בבינה מלאכותית – לכתוב הודעות משכנעות, לחקות קול או ליצור תמונות מזויפות. לכן הכללים משיעור 3 חשובים עוד יותר.

5. בונים תקציב בעזרת העוזר

שלבים: (1) רושמים הכנסות חודשיות (דמי כיס, עבודה). (2) רושמים הוצאות קבועות ומשתנות. (3) מבקשים מהעוזר לסדר בטבלה ולהציע חלוקה – למשל חלק לחיסכון, חלק להוצאות, חלק לנתינה. (4) בודקים שהסכומים מסתכמים בהכנסה. (5) מחליטים מה מתאים לכם – ומעדכנים בסוף החודש.

פעילות ומשחק

"תפסתי טעות!": המורה מציגה 3 תשובות של "עוזר דמיוני" לשאלות כסף – אחת נכונה, אחת עם טעות חישוב ואחת עם "עובדה" מומצאת. בזוגות התלמידות והתלמידים בודקים במחשבון ובמקור ומסמנים מה נכון. אחר כך – משחק סידור השלבים "בודקים הצעה עם עוזר דיגיטלי".

דף עבודה

דף התרגול "בודקים הצעה עם עוזר דיגיטלי" + תבנית בקשה (פרומפט) ותבנית תקציב בחוברת.
לכל דפי העבודה (PDF ו־Word, בכל מסלול).

סיכום

עוזר בינה מלאכותית הוא כלי חשיבה – לא סמכות. מנסחים בבירור, בודקים כל מספר, שומרים על פרטיות, ומחליטים בעצמנו.

משימת בית

נסחו בקשה לעוזר בינה מלאכותית לבניית תקציב חודשי דמיוני (בלי פרטים אישיים). העתיקו את התשובה, בדקו את החישובים במחשבון וכתבו: מה היה טוב? מה הייתם משנים? האם מצאתם טעות?

שאלות רפלקציה

1. במה עוזר בינה מלאכותית עזר לכם עד היום? במה הוא טעה?
2. למה אסור להזין לעוזר פרטים אישיים ופיננסיים?
3. איך תדעו אם תשובה של עוזר היא אמינה?
4. מי צריך לקבל את ההחלטה הכספית – אתם או העוזר? למה?

היומן שלי: מה לקחתי מהשיעור?

נשמר רק במכשיר שלכם.

שיעור 5: הבנק המסחרי – שירותים, אמצעי תשלום ותדפיס חשבון

שיעור של 45–90 דקות · מצגת השיעור להקרנה · המשחק של השיעור · דפי עבודה

בשפה פשוטה: בנק שומר את הכסף שלנו ומלווה כסף לאחרים. דביט = הכסף יורד מיד. אשראי = משלמים אחר כך. בתדפיס: חובה = יצא, זכות = נכנס, יתרה = כמה נשאר. מינוס = חוב לבנק שעולה כסף.

מטרות השיעור

- להסביר את תפקיד הבנק המסחרי כמתווך בין מפקידים ללווים
- להשוות בין אמצעי תשלום: מזומן, כרטיס חיוב מיידי, כרטיס אשראי, אפליקציה, הוראת קבע
- לקרוא תדפיס חשבון: חובה, זכות, יתרה, תאריך ערך
- להכיר סוגי אשראי ולהבין מה זו מסגרת ומה המחיר של "מינוס"

פתיחה

שאלה: "כשאתם מעבירים כסף לחבר באפליקציה – איפה הכסף היה לפני, ואיפה הוא אחרי? האם מישהו הזיז שטרות?" מובילים להבנה שרוב הכסף הוא רישום בחשבונות. (5 דקות)

תוכן השיעור

1. מה עושה בנק מסחרי?

הבנק הוא **מתווך פיננסי**: אנשים ועסקים מפקידים בו כסף, והבנק מלווה חלק מהכסף לאחרים. הבנק משלם למפקידים **ריבית זכות** וגובה מהלווים **ריבית חובה** גבוהה יותר – ההפרש (וגם **עמלות** על שירותים) הוא חלק חשוב מהרווח שלו. שירותים עיקריים: חשבון עובר ושב (עו"ש), פיקדונות וחסכונות, הלוואות ומשכנתאות, אמצעי תשלום, המרת מטבע חוץ, ייעוץ השקעות.

2. אמצעי תשלום

אמצעי	מתי יורד הכסף?	שימו לב

מזומן	מיד, מהארנק	קל לשלוט, אבל עלול ללכת לאיבוד
כרטיס חיוב מיידי (דביט)	מיד או תוך זמן קצר, מהחשבון	אי אפשר להוציא הרבה יותר ממה שיש – מתאים לתחילת הדרך
כרטיס אשראי	פעם בחודש, ביום חיוב קבוע	"קנה עכשיו, שלם אחר כך" – קל לאבד שליטה; תשלומים עלולים לכלול ריבית
אפליקציית תשלום / ארנק דיגיטלי	לפי הכרטיס או החשבון המקושר	נוח מאוד; לבדוק למי מעבירים – העברה לא תמיד ניתנת לביטול
הוראת קבע	אוטומטית, בכל חודש	לבדוק בתדפיס שהסכום נכון ושעדיין צריך אותה
העברה בנקאית	מיד או באותו יום עסקים	לבדוק פרטי מוטב לפני אישור

3. קוראים תדפיס חשבון

בכל שורה בתדפיס: **תאריך** הפעולה, **תאריך ערך** (מתי הכסף באמת נכנס או יצא לעניין ריבית), **תיאור**, **אסמכתא**, **חובה** (כסף שיצא), **זכות** (כסף שנכנס) ו**יתרה**. החישוב: יתרה חדשה = יתרה קודמת + זכות − חובה. יתרה עם סימן מינוס פירושה שהחשבון ב"מינוס" – הבנק מלווה לנו כסף, וגובה על כך ריבית. תרגלו בסימולטור התדפיס.

4. סוגי אשראי

אשראי = כסף שמקבלים עכשיו ומחזירים אחר כך, בתוספת מחיר (ריבית ועמלות).

- **מסגרת אשראי בעו"ש** – גבול שעד אליו מותר להיכנס למינוס. נוחה, אבל ריבית החובה עליה גבוהה יחסית.
- **הלוואה** – סכום שמקבלים בבת אחת ומחזירים בתשלומים חודשיים קבועים.
- **עסקת תשלומים בכרטיס אשראי** – חלוקת מחיר למספר תשלומים; לבדוק אם יש ריבית ("קרדיט").
- **משכנתה** – הלוואה גדולה לרכישת דירה, לתקופה ארוכה.

5. המחיר של המינוס – דוגמה (מספרים להמחשה)

נניח מסגרת של 3,000 ₪ וריבית חובה שנתית של 10% (להמחשה בלבד). אם החשבון במינוס של 1,200 ₪ במשך חודש שלם, הריבית תהיה בערך 1,200 × 10% ÷ 12 = **10 ₪** לחודש. נשמע

מעט? מינוס קבוע של שנה שלמה יעלה כ־120 ₪ – כסף ששילמנו רק על "השאלה". ואם חורגים מהמסגרת – הבנק עלול לסרב לחיובים ולגבות ריבית גבוהה יותר.

פעילות ומשחק

"**סימולטור התדפיס**": כל תלמיד/ה ממלא את עמודת היתרה בתדפיס של "נועם בן 15" ועונה על שאלות: מתי נכנס למינוס? מה הייתה העמלה? איזו פעולה היא הוראת קבע? אחר כך – משחק מיון "זכות או חובה?".

דף עבודה

דף התרגול "זכות או חובה?" + תדפיס להדפסה בחוברת. לכל דפי העבודה (PDF ו־Word, בכל מסלול).

סיכום

הבנק מספק שירותים – וגובה עליהם מחיר. בוחרים אמצעי תשלום שמאפשר שליטה, קוראים את התדפיס כל חודש, ומתייחסים למסגרת כאל הלוואה – לא כאל כסף שלנו.

משימת בית

בקשו מבן משפחה להראות לכם תדפיס חשבון אמיתי (אפשר עם סכומים מוסתרים). מצאו: הוראת קבע אחת, עמלה אחת (אם יש), פעולת זכות אחת. כתבו מה למדתם.

שאלות רפלקציה

1. באיזה אמצעי תשלום הייתם רוצים להשתמש בגילכם? למה?
2. למה לדעתכם קל יותר להוציא כסף בכרטיס אשראי מאשר במזומן?
3. מה ההבדל בין "יש לי מסגרת" לבין "יש לי כסף"?
4. מה תבדקו בכל חודש בתדפיס החשבון שלכם בעתיד?

היומן שלי: מה לקחתי מהשיעור?

נשמר רק במכשיר שלכם.

שיעור 6: ערך הזמן של הכסף – ריבית פשוטה, ריבית דריבית ופריים

שיעור של 45–90 דקות · מצגת השיעור להקרנה · המשחק של השיעור · דפי עבודה

בשפה פשוטה: ריבית = תוספת על כסף. ריבית פשוטה – רק על הסכום ההתחלתי. ריבית דריבית – גם על הריבית, ולכן הכסף גדל מהר יותר עם הזמן. בהלוואה – אנחנו משלמים ריבית. בחיסכון – מקבלים ריבית.

מטרות השיעור

- להסביר את ערך הזמן של הכסף
- לחשב ריבית פשוטה וריבית דריבית ולהשוות ביניהן
- להבין מהי ריבית הפריים ואיך היא קשורה לריבית הבנק המרכזי
- לנתח מקרים של חיסכון מול הלוואה בעזרת מחשבונים

פתיחה

דילמה: "תעדיפו 1,000 ₪ היום או 1,000 ₪ בעוד שנה?" כמעט כולם יבחרו "היום". "ו־1,000 היום או 1,100 בעוד שנה?" מתווכחים – וכך מגיעים לשאלה: כמה שווה לנו זמן? (5 דקות)

תוכן השיעור

1. ערך הזמן של הכסף

שקל היום שווה יותר משקל בעוד שנה, משלוש סיבות: אפשר להשקיע אותו ולהרוויח ריבית; מחירים עלולים לעלות (אינפלציה) ואז השקל יקנה פחות; ויש אי־ודאות – אולי לא נקבל אותו. **ריבית** היא "המחיר של הזמן": מי שמחכה מקבל תוספת, ומי שמקבל עכשיו משלם תוספת.

2. ריבית פשוטה

הריבית מחושבת **רק על הקרן** (הסכום ההתחלתי). נוסחה: **ריבית = קרן × שיעור הריבית × מספר שנים**.

דוגמה (להמחשה): 1,000 ₪ בריבית פשוטה של 5% לשנה, ל־3 שנים: 1,000 × 0.05 × 3 = 150 ₪. בסוף: 1,150 ₪.

3. ריבית דריבית

הריבית מצטרפת לקרן, ובשנה הבאה מקבלים ריבית **גם על הריבית**. נוסחה: **סכום סופי = קרן × (1 + ריבית)שנים**.

אותה דוגמה: 1,000 × 1.05^3 = **1,157.63 ₪**. אחרי 10 שנים: ריבית פשוטה – 1,500 ₪, ריבית דריבית – **1,628.89 ₪**. ככל שהזמן ארוך יותר – הפער גדל: 10,000 ₪ ל־20 שנה ב־5% יגיעו ל־20,000 ₪ בפשוטה ולכ־26,533 ₪ בדריבית.

כלל ה־72: מחלקים 72 בשיעור הריבית ומקבלים בערך כמה שנים לוקח לכסף להכפיל את עצמו בריבית דריבית. ב־6% – כ־12 שנים.

4. ריבית הפריים

פריים היא ריבית בסיס שהבנקים משתמשים בה כנקודת מוצא להלוואות ולמסגרות. בישראל נהוג שהפריים שווה ל**ריבית הבנק המרכזי + 1.5 נקודות אחוז**. לכן כשהבנק המרכזי משנה ריבית – גם הפריים משתנה, ואיתו התשלום על הלוואות רבות. הלוואה ב"פריים + 2" פירושה: 2 נקודות אחוז מעל הפריים, מה שיהיה. (שיעורי ריבית משתנים מעת לעת – כל המספרים באתר להמחשה בלבד.)

5. חיסכון מול הלוואה – ניתוח מקרה

מקרה: אופניים חשמליים ב־5,000 ₪ (מספרים להמחשה)
הלוואה: 5,000 ₪ ב־8% לשנה ל־24 חודשים (החזר חודשי קבוע) – החזר של כ־226.14 ₪ בחודש, סה"כ כ־5,427 ₪. כלומר כ־427 ₪ ריבית.
חיסכון: לחסוך 226 ₪ בחודש. אחרי כ־22 חודשים יש 5,000 ₪ (ועוד מעט ריבית זכות) – ואין חוב.
השאלה האמיתית: האם שווה לשלם כ־427 ₪ כדי לקבל את האופניים כשנתיים מוקדם יותר?

בדקו בעצמכם במחשבונים.

פעילות ומשחק

"מעבדת המחשבונים": בקבוצות, כל קבוצה מקבלת מקרה (חיסכון לטיול, הלוואה לטלפון, מינוס בעו"ש). מזינים במחשבון האתר, ממלאים טבלה, ומציגים לכיתה המלצה. אחר כך – חידון הריבית.

דף עבודה

דף התרגול "חידון הריבית" + טבלאות חישוב בחוברת. לכל דפי העבודה (PDF ו־Word, בכל מסלול).

סיכום

הזמן הוא שחקן מרכזי בכסף: בחיסכון הוא עובד בשבילנו (ריבית דריבית), בהלוואה – נגדנו. מתחילים לחסוך מוקדם, ובודקים כמה עולה כל הלוואה לפני שלוקחים.

משימת בית

בחרו יעד (טיול, מחשב, נהיגה). חשבו במחשבון: כמה תצטרכו לחסוך בכל חודש כדי להגיע אליו בשנה? ומה היה עולה לקחת הלוואה במקום? כתבו המלצה לעצמכם.

שאלות רפלקציה

1. מה הפתיע אתכם בהשוואה בין ריבית פשוטה לריבית דריבית?
2. למה כדאי להתחיל לחסוך כמה שיותר מוקדם?
3. באילו מצבים לקיחת הלוואה היא החלטה סבירה?
4. איך שינוי בריבית של הבנק המרכזי יכול להשפיע על משפחה עם הלוואה?

היומן שלי: מה לקחתי מהשיעור?

נשמר רק במכשיר שלכם.

שיעור 7: הבנק המרכזי – יציבות מחירים ומדיניות ריבית

שיעור של 45–90 דקות · מצגת השיעור להקרנה · המשחק של השיעור · דפי עבודה

בשפה פשוטה: הבנק המרכזי שומר שהמחירים לא יעלו מהר מדי. הכלי שלו הוא הריבית: מעלה ריבית – אנשים קונים פחות והמחירים נרגעים. מוריד ריבית – אנשים קונים יותר והמשק מתעורר.

מטרות השיעור

- למנות את תפקידי הבנק המרכזי ולהבחין בינו לבין בנק מסחרי
- להסביר מהי אינפלציה ולמה יציבות מחירים חשובה
- לתאר את שרשרת ההשפעה של שינוי ריבית על המשק
- לנתח מצבים ולהציע איזו החלטת ריבית מתאימה

פתיחה

"לפני שנים רבות, כדור גלידה עלה הרבה פחות. למה?" מבקשים מהתלמידות והתלמידים לשאול הורה/סבא כמה עלה מוצר מוכר כשהיו בגילם. מובילים למושג אינפלציה. (5 דקות)

תוכן השיעור

1. בנק מרכזי מול בנק מסחרי

בנק מסחרי נותן שירות לאנשים ולעסקים ומטרתו להרוויח. **הבנק המרכזי** הוא גוף ציבורי של המדינה, שאינו פועל למטרת רווח ואינו מנהל חשבונות לציבור. הוא נקרא לפעמים "הבנק של הבנקים" ו"הבנק של הממשלה".

2. תפקידי הבנק המרכזי

- **שמירה על יציבות מחירים** – המטרה המרכזית (בישראל נקבע יעד של אינפלציה בטווח של 1%–3% בשנה).
- **קביעת הריבית במשק** – הכלי העיקרי שלו.
- **תמיכה בצמיחה ובתעסוקה** ובשאר יעדי המדיניות הכלכלית, כל עוד אין פגיעה ביציבות המחירים.
- **יציבות המערכת הפיננסית** ופיקוח על הבנקים.
- **הנפקת המטבע** – שטרות ומטבעות.
- **ניהול יתרות מטבע חוץ**.
- בנקאי של הממשלה ויועץ כלכלי לה.

3. אינפלציה ויציבות מחירים

אינפלציה היא עלייה כללית ומתמשכת ברמת המחירים. כשיש אינפלציה, אותו שקל קונה פחות – "כוח הקנייה" יורד. אינפלציה גבוהה פוגעת במיוחד בחוסכים ובמשפחות שההכנסה שלהן לא עולה. גם ירידת מחירים מתמשכת (**דפלציה**) מסוכנת, כי אנשים דוחים קניות והמשק מאט. לכן המטרה היא **יציבות** – אינפלציה נמוכה וצפויה.

4. איך עובדת מדיניות הריבית?

מעלים ריבית הלוואות ומשכנתאות יקרות יותר, חיסכון משתלם יותר אנשים ועסקים מוציאים ולווים פחות הביקוש יורד קצב עליית המחירים מאט.
מורידים ריבית הלוואות זולות יותר, חיסכון פחות משתלם יותר הוצאות והשקעות הפעילות במשק גדלה (ולפעמים גם המחירים).

ההשפעה לא מיידית – היא לוקחת חודשים. ולהחלטה יש גם מחיר: העלאת ריבית מקשה על משפחות עם הלוואות ועל עסקים.

5. ומה זה אומר לי?

כשהריבית עולה: ההחזר החודשי על הלוואה או משכנתה בריבית משתנה (למשל צמודת פריים) עולה, ומסגרת המינוס מתייקרת – אבל גם החיסכון מניב יותר. כשהריבית יורדת – ההפך. צרכן נבון שואל: האם ההלוואה שלי בריבית קבועה או משתנה? מה יקרה לתשלום אם הריבית תעלה?

פעילות ומשחק

"ועדת הריבית של הכיתה": בקבוצות של 5, כל קבוצה היא ועדה שמקבלת "דו"ח מצב" דמיוני (למשל: המחירים עולים מהר, האבטלה נמוכה). מחליטים: להעלות, להוריד או להשאיר – ומנמקים. אחר כך – חידון הבנק המרכזי.

דף עבודה

דף התרגול "הבנק המרכזי" + כרטיסי "דו"ח מצב" בחוברת. לכל דפי העבודה (PDF ו־Word, בכל מסלול).

סיכום

הבנק המרכזי שומר על "ערך הכסף" שלנו. הריבית היא ההגה שלו – והחלטה שלו מגיעה עד ההלוואה, החיסכון והמינוס של כל משפחה.

משימת בית

כתבו "ידיעה חדשותית" דמיונית (5–6 שורות) על החלטת ריבית של בנק מרכזי במדינה דמיונית: מה הוחלט, למה, ואיך זה ישפיע על משפחה, על סטודנט ועל בעלת עסק.

שאלות רפלקציה

1. למה חשוב שהבנק המרכזי יהיה עצמאי ולא יפעל למטרת רווח?
2. מי נפגע ומי מרוויח מהעלאת ריבית?
3. איך הייתם מסבירים אינפלציה לילד בכיתה ג'?
4. איך תשפיע ידיעה על החלטת ריבית על ההחלטות הכספיות שלכם בעתיד?

היומן שלי: מה לקחתי מהשיעור?

נשמר רק במכשיר שלכם.

שיעור 8: סיכום ופרויקט – בונים משחק פיננסי

שיעור של 45–90 דקות · מצגת השיעור להקרנה · המשחק של השיעור · דפי עבודה

בשפה פשוטה: בשיעור הזה חוזרים על כל מה שלמדנו, משחקים במשחק לוח ובמשחק במחשב, ובונים בקבוצה משחק משלנו עם מושגים, דילמות ושאלות.

מטרות השיעור

- לחזור על 10 מושגי מפתח מכל היחידה ולקשר ביניהם
- לתכנן משחק לימודי פיננסי: מושגים, דילמות, הוראות ושאלות רפלקציה
- לשחק במשחק הלוח ובמשחק הדיגיטלי ולתת משוב לקבוצות אחרות
- לרפלקט על הלמידה ועל ההרגלים הכספיים האישיים

פתיחה

"ענן מושגים": כל תלמיד/ה כותב על פתק מושג אחד שזוכר מהיחידה ומדביק על הלוח. ממיינים יחד ל־7 נושאי השיעורים. (7 דקות)

תוכן השיעור

1. 10 מושגי המפתח של היחידה

1. **עלות אלטרנטיבית** – הערך של מה שוויתרנו עליו.
2. **הטיה קוגניטיבית** – טעות חשיבה קבועה.
3. **דחיית סיפוקים** – מוותרים עכשיו כדי להרוויח יותר אחר כך.
4. **מחיר ליחידה** – הדרך להשוות מבצעים.
5. **פישינג** – הונאה שמתחזה לגוף מוכר כדי לגנוב פרטים.
6. **אימות דו־שלבי** – שכבת הגנה נוספת לחשבון.
7. **חובה וזכות** – כסף שיוצא וכסף שנכנס לחשבון.
8. **מסגרת אשראי** – גבול המינוס המותר.
9. **ריבית דריבית** – ריבית גם על הריבית.
10. **אינפלציה** – עליית מחירים כללית שמקטינה את כוח הקנייה.

2. משימת הסיום: שני משחקים

משחק לוח מודפס – "מסע הכסף": לוח, 10 קלפי מושג, 12 קלפי דילמה, 8 קלפי אירוע, הוראות ו־5 שאלות רפלקציה – הכול מוכן להדפסה ב־ערכת המשחק. אפשר לשחק בו כמו שהוא, או להשתמש בו כדוגמה ולבנות משחק משלכם.
משחק דיגיטלי – "האתגר הגדול": 16 שאלות מכל היחידה עם משוב מיידי (נכון/לא נכון) והסבר קצר אחרי כל תשובה, ו־5 שאלות רפלקציה בסופו – למשחק.

3. בונים משחק משלכם – מדריך לקבוצות

1. בוחרים 10 מושגים (מהרשימה או מהמילון).
2. כותבים לכל מושג כרטיס: שם המושג, הגדרה, ושאלה או דוגמה.
3. כותבים לפחות 6 דילמות: מצב אמיתי מחיי בני נוער + 2–3 אפשרויות + מה כל אחת "עולה".
4. קובעים חוקים: איך מתקדמים, איך צוברים נקודות או מטבעות, מתי המשחק נגמר.
5. כותבים לפחות 4 שאלות רפלקציה לסוף המשחק.
6. לגרסה דיגיטלית: הופכים 10–15 כרטיסים לשאלות עם תשובה נכונה, משוב קצר והסבר.
7. משחקים עם קבוצה אחרת, מקבלים משוב ומשפרים.

4. מחוון לפרויקט (100 נקודות)

רכיב	נקודות
דיוק המושגים וההגדרות	25
דילמות אמיתיות ומעוררות חשיבה	20
הוראות ברורות וחוקים שעובדים	15
משוב והסבר לכל שאלה (בגרסה הדיגיטלית)	15
שאלות רפלקציה (לפחות 4)	10
עיצוב, יצירתיות ונגישות	10
עבודת צוות והצגה	5

פעילות ומשחק

"יריד המשחקים": חצי מהשיעור משחקים ב"מסע הכסף" בקבוצות של 3–5, וחצי משחקים ב"אתגר הגדול" בזוגות. בשיעור ההמשך כל קבוצה בונה משחק משלה לפי המדריך ומציגה ביריד.

דף עבודה

ערכת המשחק המודפסת (PDF/Word) + דף התרגול "האתגר הגדול" + משחק ההתאמה "10 המושגים". לכל דפי העבודה (PDF ו־Word, בכל מסלול).

סיכום

כסף הוא לא רק מספרים – הוא החלטות, הרגלים וערכים. מי שמבין מושגים, מזהה טריקים ובודק לפני שהוא פועל – מנהל את הכסף, ולא הכסף מנהל אותו.

משימת בית

כתבו מכתב לעצמכם בעוד 5 שנים: 3 הרגלים כספיים שאתם מתחייבים אליהם, ומושג אחד מהיחידה שהכי שינה את החשיבה שלכם.

שאלות רפלקציה

1. מה הדבר החשוב ביותר שלמדתם ביחידה? למה?
2. איזה הרגל כספי תרצו לשנות בעקבות השיעורים?
3. מה היה קשה בבניית משחק לימודי? מה למדתם מזה?
4. איך הייתם מסבירים להורה אחד מהמושגים שלמדתם?
5. באיזה שיעור הרגשתם שהלמידה הכי רלוונטית לחיים שלכם?

היומן שלי: מה לקחתי מהשיעור?

נשמר רק במכשיר שלכם.

סימולטור: קוראים תדפיס חשבון

מה עושים? לפניכם תדפיס חשבון דמיוני של נועם, בן 15, בבנק דמיוני. מלאו את עמודת **היתרה** בכל שורה (יתרה קודמת + זכות − חובה). יתרה במינוס כותבים עם סימן מינוס, למשל -12.50. ואז לחצו "בדיקה".

בנק הדוגמה בע"מ · חשבון עו"ש · נועם · ספטמבר (כל הנתונים דמיוניים)

תאריך	תאריך ערך	תיאור הפעולה	אסמכתא	חובה	זכות	יתרה
01/09	01/09	יתרת פתיחה				**180.00**
02/09	02/09	משיכת מזומן מכספומט	1101	100.00		?
05/09	05/09	העברה – מתנה מסבתא	2214		250.00	?
10/09	10/09	הוראת קבע – חוג כדורסל	3307	150.00		?
12/09	12/09	כרטיס חיוב מיידי – חנות ספרים	4419	64.90		?
15/09	15/09	משכורת – עבודה בחופש	5520		420.00	?
18/09	18/09	העברה באפליקציה – לחבר	6631	45.00		?
22/09	22/09	קנייה ברשת – אוזניות	7742	520.00		?
25/09	25/09	עמלת פעולה	8853	6.50		?
28/09	28/09	ריבית חובה	9964	0.60		?
30/09	30/09	זיכוי – החזרת מוצר בחנות	1075		89.90	?

שאלות על התדפיס

באיזה תאריך נכנס החשבון למינוס?

איזו פעולה היא הוראת קבע?

כמה כסף נכנס לחשבון בחודש הזה (סך הזכות)?

כמה כסף יצא מהחשבון בחודש הזה (סך החובה)?

למה ירדו מהחשבון 0.60 ₪ ב־28/09?

מה היה עוזר לנועם לא להיכנס למינוס?

מילון התדפיס: תאריך ערך – המועד שממנו הפעולה נחשבת לעניין ריבית. **אסמכתא** – מספר מזהה של הפעולה. **חובה** – כסף שיצא. **זכות** – כסף שנכנס. **יתרה** – כמה כסף יש בחשבון אחרי הפעולה.

מילון המושגים הפיננסיים

חיפוש מושג: הקלידו מילה...

הכנסה
כסף שמקבלים: משכורת, דמי כיס, מתנות.
הוצאה
כסף שמשלמים על מוצרים ושירותים.
תקציב
תוכנית שמתאימה בין הכנסות להוצאות לתקופה מסוימת.
צורך
משהו שקשה או בלתי אפשרי להסתדר בלעדיו.
רצון
משהו שנחמד שיהיה, אבל אפשר לחיות בלעדיו.
עלות אלטרנטיבית
הערך של האפשרות הטובה ביותר שוויתרנו עליה כשבחרנו.
הטיה קוגניטיבית
טעות חשיבה שחוזרת על עצמה בגלל קיצורי דרך של המוח.
עיגון
השפעה של המספר הראשון שראינו על השיפוט שלנו.
אפקט העדר
נטייה לעשות מה שרוב האנשים עושים.
עלות שקועה
כסף או זמן שכבר הושקעו ולא יחזרו – ולא צריכים להשפיע על ההחלטה הבאה.
קנייה אימפולסיבית
קנייה של רגע, בלי תכנון.
מחיר ליחידה
המחיר מחולק בכמות (למשל ל־100 גרם) – משמש להשוואה.
תוכן ממומן
פרסומת שנראית כמו תוכן רגיל או המלצה.
דחיית סיפוקים
ויתור על הנאה עכשיו בשביל תועלת גדולה יותר בהמשך.
פישינג (דיוג)
הונאה בדואר אלקטרוני שמתחזה לגוף מוכר כדי לגנוב פרטים.
סמישינג
פישינג בהודעת טקסט או בהודעה באפליקציית מסרים.

הנדסה חברתית

שכנוע אנשים למסור מידע או כסף בעזרת רגשות כמו פחד ודחיפות.

אימות דו־שלבי

שכבת הגנה: מעבר לסיסמה נדרש גם קוד נוסף.

עוזר בינה מלאכותית

תוכנה שעונה בשפה טבעית; מועילה, אבל עלולה לטעות.

הזיה (של בינה מלאכותית)

תשובה שגויה או מומצאת שמוצגת בביטחון.

בנק מסחרי

בנק שנותן שירותים לציבור ולעסקים ופועל למטרת רווח.

חשבון עו"ש

חשבון עובר ושב – החשבון השוטף בבנק.

חובה

כסף שיוצא מהחשבון.

זכות

כסף שנכנס לחשבון.

יתרה

כמה כסף יש בחשבון אחרי כל פעולה.

תאריך ערך

המועד שממנו פעולה נחשבת לעניין ריבית.

כרטיס חיוב מיידי (דביט)

כרטיס שהכסף יורד בו מהחשבון מיד או תוך זמן קצר.

כרטיס אשראי

כרטיס שהחיובים בו נצברים ויורדים פעם בחודש.

הוראת קבע

הרשאה לחיוב אוטומטי חוזר מהחשבון.

עמלה

תשלום לבנק על שירות או פעולה.

אשראי

כסף שמקבלים עכשיו ומחזירים אחר כך, בתוספת מחיר.

מסגרת אשראי

הגבול שעד אליו מותר להיות במינוס בחשבון.

הלוואה

סכום שמקבלים ומחזירים בתשלומים, עם ריבית.

ריבית

המחיר של הכסף לאורך זמן: מקבלים על חיסכון, משלמים על חוב.

קרן

הסכום ההתחלתי שעליו מחושבת הריבית.

ריבית פשוטה

ריבית שמחושבת רק על הקרן.

ריבית דריבית

ריבית שמחושבת גם על הריבית שנצברה.

פריים

ריבית בסיס להלוואות: ריבית הבנק המרכזי ועוד 1.5 נקודות אחוז (בישראל).

בנק מרכזי

גוף ציבורי שאחראי על יציבות המחירים, הריבית במשק והמטבע.

אינפלציה

עלייה כללית ומתמשכת ברמת המחירים.

דפלציה

ירידה כללית ומתמשכת ברמת המחירים.

כוח קנייה

כמה מוצרים ושירותים אפשר לקנות בסכום כסף מסוים.

מדיניות מוניטרית

החלטות של הבנק המרכזי על ריבית וכמות הכסף במשק.

"מסע הכסף" – ערכת משחק לוח להדפסה

"מסע הכסף" – משחק לוח מודפס. כולל: לוח (28 משבצות), 10 קלפי מושג, 12 קלפי דילמה, 8 קלפי אירוע, הוראות, מטבעות להדפסה ו־5 שאלות רפלקציה. מדפיסים, גוזרים, מלמינציה – ומשחקים!

ערכת המשחק המלאה PDF Word

הלוח

התחלה 1

מושג 2

דילמה 3

אירוע 4

בנק 5

מושג 6

מלכודת 7

דילמה 8

מושג 9

אירוע 10

דילמה 11

מושג 12

בנק 13

דילמה 14

אירוע 15

מושג 16

דילמה 17

מלכודת 18

מושג 19

דילמה 20

אירוע 21

בנק 22

מושג 23

דילמה 24

אירוע 25

מושג 26

הוראות המשחק

1. 2–5 שחקניות ושחקנים (או קבוצות). צריך: הלוח, קוביה, כלי משחק (מחק, פקק), 40 מטבעות נייר וחפיסות הקלפים.
2. כל אחד מתחיל עם 10 מטבעות ביד ו־0 בבנק. מטילים קוביה ומתקדמים עם כיוון החיצים.
3. מושג: שחקן אחר שולף קלף מושג ומקריא את ההגדרה. מנחשים את המושג (+2) או עונים על השאלה שבקלף (+1).
4. דילמה: שולפים קלף דילמה, בוחרים אפשרות ומנמקים בקול. הניקוד לפי הקלף. אם הקבוצה משתכנעת מהנימוק – עוד +1.
5. אירוע: שולפים קלף אירוע ועושים מה שכתוב.
6. בנק: מותר להפקיד עד 5 מטבעות. בכל פעם שעוברים בהתחלה – מקבלים מטבע ריבית אחד על כל 4 מטבעות בבנק (ריבית דריבית: גם מטבעות הריבית נשארים בבנק).
7. מלכודת: משלמים 2 מטבעות – אלא אם מציינים סימן אזהרה אחד להונאה.
8. אי אפשר לרדת מתחת ל־0 מטבעות ביד: מי שצריך לשלם ואין לו – לוקח "הלוואה" מהבנק ומחזיר 2 על כל 1 בסיבוב הבא.
9. המשחק נגמר אחרי 30 דקות או כשמישהו משלים 2 סיבובים. מנצח מי שיש לו הכי הרבה מטבעות (ביד + בבנק).
10. בסוף – כולם עונים יחד על שאלות הרפלקציה.

קלפי מושג (10)

עלות אלטרנטיבית

הערך של האפשרות הטובה ביותר שוויתרנו עליה

תנו דוגמה לעלות אלטרנטיבית מהשבוע שלכם.

הטיה קוגניטיבית

טעות חשיבה שחוזרת על עצמה בגלל קיצורי דרך של המוח

איזו הטיה מכירים? תנו דוגמה.

דחיית סיפוקים

ויתור על הנאה עכשיו בשביל תועלת גדולה יותר בהמשך

תארו דרך אחת לתרגל דחיית סיפוקים.

מחיר ליחידה

המחיר מחולק בכמות – הדרך להשוות בין אריזות

500 גרם ב־15 ₪ או 1 ק"ג ב־32 ₪ – מה זול יותר?

פישינג

הונאה שמתחזה לגוף מוכר כדי לגנוב פרטים

ציינו שני סימני אזהרה בהודעת פישינג.

אימות דו־שלבי

קוד נוסף מעבר לסיסמה כדי להיכנס לחשבון

למה אימות דו־שלבי מגן גם כשהסיסמה דלפה?

זכות

כסף שנכנס לחשבון

תנו דוגמה לפעולת זכות בחשבון.

חובה

כסף שיוצא מהחשבון

תנו דוגמה לפעולת חובה בחשבון.

מסגרת אשראי

הגבול שעד אליו מותר להיות במינוס

מה ההבדל בין "יש לי מסגרת" ל"יש לי כסף"?

ריבית דריבית

ריבית שמחושבת גם על הריבית שנצברה

1,000 ₪ ב־10% דריבית לשנתיים – כמה יהיו?

קלפי דילמה (12)

דילמה 1

קיבלת 200 ₪ ליום ההולדת.

- א. לקנות עכשיו משהו שרצית ב: −2 מטבעות, +הנאה עכשיו
- ב. לחסוך הכול: +2 מטבעות לבנק
- ג. חצי־חצי: +1 מטבע לבנק

דילמה 2

כל החברים קונים סווטשירט של להקה ב־180 ₪.

- א. קונים כי כולם קונים: −3
- ב. מחכים 24 שעות ומחליטים: +1
- ג. מוותרים ומסבירים למה: +2

דילמה 3

באתר כתוב "נשארו 2 יחידות – רק היום!".

- א. קונים מיד: −2
- ב. סוגרים את הדף וחוזרים מחר: +1
- ג. משווים מחיר באתר אחר: +2

דילמה 4

הציעו לך עבודה בחופש: 10 שעות בשבוע.

- א. מקבלים ושומרים חצי מהמשכורת: +3
- ב. מקבלים ומוציאים הכול: +1
- ג. מוותרים: 0

דילמה 5

חבר מבקש להלוות לו 100 ₪ "עד מחר".

- א. מלווים בלי לשאול: −1
- ב. מלווים וקובעים יחד מועד החזר: 0
- ג. מסרבים בנימוס: 0 – ומסבירים בקבוצה למה

דילמה 6

מבצע: 3 מחברות ב־20 ₪, ואתם צריכים אחת שעולה 8 ₪.

- א. קונים 3 "כי משתלם": −1
- ב. קונים אחת: +1
- ג. מתחלקים עם חברים במבצע: +2

דילמה 7

הודעה: "זכית בטלפון! שלם 9.90 ₪ דמי משלוח".

- א. משלמים: −4
- ב. מוחקים ומספרים למבוגר: +2
- ג. שולחים לחברים לבדוק: −1

דילמה 8

יש לך 300 ₪ בחשבון ואוזניות ב־420 ₪.

- א. קונים ונכנסים למינוס: −3
- ב. חוסכים עוד חודש: +2
- ג. מחפשים דגם ב־250 ₪: +1

דילמה 9

הוצע מנוי למשחק ב־30 ₪ לחודש, הוראת קבע.

- א. נרשמים ושוכחים: −2
- ב. נרשמים ושמים תזכורת לבדוק כל חודש: 0
- ג. מוותרים: +1

דילמה 10

עוזר בינה מלאכותית מציע "השקעה בטוחה" שמכפילה כסף תוך חודש.

- א. משקיעים: −4
- ב. בודקים במקור אמין ומתייעצים: +2
- ג. מתעלמים: +1

דילמה 11

נשארו לך 50 ₪ עד סוף החודש, והחברים יוצאים לסרט ופיצה (70 ₪).

- א. לווים מחבר: −1
- ב. מציעים בילוי זול יותר: +2

- ג. מוותרים הפעם: +1

דילמה 12

קיבלת החזר של 90 ₪ על מוצר שהחזרת.

- א. מוציאים מיד: 0
- ב. מחזירים לחיסכון: +2
- ג. קונים מתנה לאח/ות: +1 ומחייכים

קלפי אירוע (8)

מתנה מסבתא!

קבלו 3 מטבעות.

ריבית החובה עלתה

מי שבמינוס (0 מטבעות) – מחזיר/ה עוד מטבע לבנק כשיהיה.

הבנק המרכזי העלה ריבית

כל מי שיש לו בבנק לפחות 4 מטבעות – מקבל/ת מטבע ריבית.

קנייה אימפולסיבית ליד הקופה

שלמו מטבע אחד – אלא אם אתם מסבירים איך הייתם נמנעים.

הודעה חשודה

ציינו 2 סימני אזהרה וקבלו 2 מטבעות. לא הצלחתם? שלמו 1.

עבודה בחופש

קבלו 4 מטבעות. אם תפקידו 2 מהם בבנק – קבלו עוד 1.

שכחתם הוראת קבע

שלמו 2 מטבעות על מנוי שלא השתמשתם בו.

עצרתם לחשוב

דלגו קדימה 2 משבצות ובחרו: מטבע אחד או קלף מושג.

שאלות רפלקציה לסוף המשחק

1. איזו דילמה במשחק הייתה הכי קשה? למה?
2. האם הבחירות שלכם במשחק דומות לבחירות שלכם בחיים? במה כן ובמה לא?
3. מה עזר לצבור יותר מטבעות: חיסכון, ידע או מזל?
4. איזה מושג תזכרו מהמשחק – ואיך תשתמשו בו?
5. מה הייתם משנים בחוקי המשחק כדי שילמד עוד יותר?

רוצים גרסה דיגיטלית? "האתגר הגדול" – 16 שאלות עם משוב מיידי והסבר. **רוצים לבנות משחק משלכם?** המדריך והמחוון בשיעור 8.

יצרה: רוית ראש בן ישי · https://chinuch-finansi-tet-shiurim.sites.tab.bot/